

Н. Бшарат,
здобувач, Міжрегіональна академія управління персоналом
ORCID ID: 0000-0002-7696-3001

DOI: 10.32702/2306-6814.2019.18.62

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПОТЕНЦІАЛУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

N. Bsharat,
postgraduate student, Interregional Academy of Personnel Management

THE CURRENT SITUATION AND TRENDS OF THE COMPETITIVENESS'S POTENTIAL
DEVELOPMENT TRADE ENTERPRISES OF UKRAINE

Метою статті є здійснення аналізу та оцінки сучасного стану вітчизняних торговельних підприємств, тенденцій розвитку потенціалу конкурентоспроможності торговельних підприємств України.

У процесі дослідження використовувались: загальнонаукові методи, зокрема: системний підхід — для узагальнення даних торговельної галузі як цілісної множини елементів у сукупності відношень і зв'язків між ними; методи систематизації та прогнозування — для визначення загальних тенденцій розвитку торговельної галузі України та потенціалу конкурентоспроможності торговельних підприємств України.

Обґрунтовано загальні тенденції розвитку торговельної галузі України та потенціалу конкурентоспроможності торговельних підприємств України. Визначено основні причини, що мали вплив і будуть мати вплив в майбутньому на діяльність торговельних підприємства та потенціал їх конкурентоспроможності.

Наукова новизна полягає у визначенні основних тенденцій розвитку торговельної галузі України та потенціалу конкурентоспроможності торговельних підприємств України.

Отримані результати дослідження направлені на забезпечення якісного управління діяльністю торговельного підприємства та забезпечення високого рівня конкурентоспроможності. Вони можуть бути використані для удосконалення перегляду стратегічних планів розвитку та діяльності, засад управління торговельними підприємствами.

The purpose of the article is to analyze and evaluate the current state of domestic trade enterprises, trends in the development of competitiveness potential of Ukrainian trade enterprises. Important role in the domestic economy is played by trade, not only in view of the volume of products sold through wholesale and retail enterprises, but also because it can cause certain structural changes in the economy of the country and affect the development and balance of the internal market, in therefore, influencing the domestic sectoral and regional markets, acts as a kind of agent of commodity-money relations that arise between the owners of the goods, provides employment for a large number of employees, etc.

In the course of the research were used: general scientific methods, in particular: a systematic approach - to summarize the data of the trade industry as a whole set of elements in a set of relations

and relations between them; methods of systematization and forecasting - to determine the general tendencies of development of the Ukrainian trade industry and the potential of competitiveness of Ukrainian trade enterprises.

The general tendencies of development of the Ukrainian trade industry and the potential of competitiveness of Ukrainian trade enterprises are substantiated. The main reasons that have influenced and will have an impact in the future on the activities of trading enterprises and their potential for competitiveness are identified.

The scientific novelty is to identify the main trends in the development of the Ukrainian trade industry and the potential of competitiveness of Ukrainian trade enterprises. The main factors that influenced and will affect the potential and competitiveness of Ukraine's trading industry as a whole and of directly trading enterprises such as the crisis in the global and domestic economies, further intensification of competition, high level of competition and increasing competitive life, population and purchasing power and more.

The results of the study are aimed at ensuring the quality management of the trading company and ensuring a high level of competitiveness. They can be used to refine the revision of strategic plans of development and activity, principles of management of trade enterprises.

Ключові слова: тенденції, чинники, потенціал конкурентоспроможності, торговельна галузь, торговельне підприємство.

Key words: trends, factors, potential for competitiveness, trade industry, trading enterprise.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Важливу роль у вітчизняній економіці займає торгівля, не лише зважаючи на обсяг продукції, яка реалізовується через підприємства оптової та роздрібно торгівлі, а й зважаючи на те, що вона може спричиняти певні структурні зміни в економіці країни та впливати на розвиток та збалансованість внутрішнього ринку, в тому числі впливаючи на внутрішні галузеві та регіональні ринки, виступає своєрідним агентом товарно-грошових відносин, які виникають між власниками товару, забезпечує працевлаштування великої кількості працівників тощо.

Про важливість торговельної галузі для вітчизняної економіки може свідчити той факт, що в Україні протягом всього періоду 2012—2018 роки частка підприємств торгівлі серед загальної кількості усіх вітчизняних підприємств була найбільшою і навіть за результатами 2012 року складала 50%. Однак після 2012 року спос-

терігається чітка тенденція до скорочення їх частки. Серед основних причин такого стану речей. Що також впливали на їх потенціал конкурентоспроможності, слід виділити такі:

— фінансова криза 2013—2014 років та її наслідки для економіки України, торговельної галузі та споживачів;

— окупація території України з боку Російської Федерації території Автономної республіки Крим, Донецької та Луганської областей. Внаслідок цих факторів дійсно частина вітчизняних підприємств була ліквідована, а торговельні підприємства, які перебувають на окупованих територіях, не піддається аналізу і тому вона не включається у статистичні дані, що публікуються Державною службою статистики України;

— зміна засад діяльності та перехід торговельних підприємств в інтернет простір.

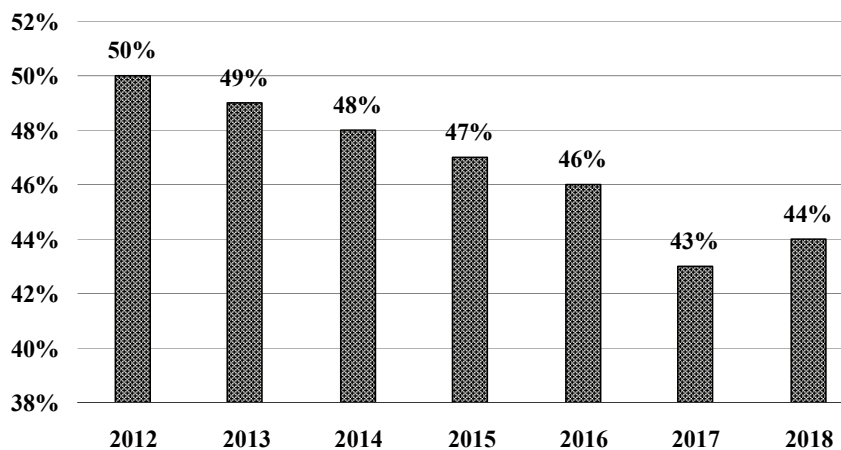

Рис. 1. Частка підприємств торгівлі в загальній структурі підприємств України протягом 2012—2018 років, %

Джерело: побудовано автором на основі [1].

Таблиця 1. Кількість суб'єктів господарювання у сфері торгівлі у 2012—2018 роках

Показник	Роки	Кількість суб'єктів господарювання			
		з урахуванням банків		без урахування банків	
		усього	з них фізичні особи-підприємці	усього	з них фізичні особи-підприємці
Торгівля, усього (од.)	2012	793 577	697 914	793 577	697 914
	2013	836 922	735 367	836 922	735 367
	2014	928 055	841 643	928 055	841 643
	2015	929 277	843 315	929 277	843 315
	2016	853 429	778 035	853 429	778 035
	2017	782 803	700 640	782 803	700 640
	2018	742 392	662 162	742 392	662 162
оптова торгівля, од.	2012	156 297	81 078	156 297	81 078
	2013	168 022	87 306	168 022	87 306
	2014	182 849	113 548	182 849	113 548
	2015	192 990	123 711	192 990	123 711
	2016	178 878	117 561	178 878	117 561
	2017	172 829	105 573	172 829	105 573
	2018	170 237	103 989	170 237	103 989
роздрібна торгівля, од.	2012	637 280	616 836	637 280	616 836
	2013	668 900	648 061	668 900	648 061
	2014	745 206	728 095	745 206	728 095
	2015	736 287	719 604	736 287	719 604
	2016	674 551	660 474	674 551	660 474
	2017	609 974	595 067	609 974	595 067
	2018	572 156	558 173	572 156	558 173

Джерело: побудовано автором на основі [1].

Дослідження сучасного стану вітчизняної торговельної галузі, визначення основних тенденцій, під впливом яких вона перебувала протягом останніх 7 років, а також причин, що впливали на ці тенденції та їх потенціал конкурентоспроможності, є вкрай важливим для здійснення подальшого прогнозування та урахування їх ймовірного впливу у майбутньому на діяльність торговельних підприємств та потенціал їх конкурентоспроможності.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питаннями дослідження ефективності та продуктивності вітчизняної торговельної галузі займалися такі науковці: Л. Веретін, І. Брітченко. Обґрунтуванню та узагальненню чинників, які впливають на розвиток торгівлі в Україні, присвячені праці В. Апопій, Л. Омлянович, А. Савощенко та інші. В працях Н. Верхоглядової, О. Масленикова, В. Радаєвої та інших вітчизняних науковців розглядається роль і значення торгівлі для розвитку національного господарства.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є здійснення аналізу та оцінки сучасного стану вітчизняних торговельних підприємств, визначення загальних тенденцій розвитку торговельної галузі та потенціалу конкурентоспроможності торговельних підприємств України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Протягом періоду 2012—2018 роки частка підприємств торговельної галузі була найбільшою (рис. 1). Найменшого значення частка торговельних підприємств у загальній структурі підприємств України займала в 2017 році, що складало 43% за результатами року. І хоча за результатами 2018 року відбулось не суттєве зростання частки підприємств торгівлі — до 44%, на нашу думку, це не є свідченням її подальшого зростання, адже тенденція переходу торговельних підприємств у інтернет простір набуває подальшого поширення, зважаючи на появу нових різноманітних форм інтернет-торгівлі та можливості мінімізації підприємствами власних витрат, що безпосередньо вплинуло і на потенціал конкурентоспроможності торговельних підприємств.

Що стосується безпосередньо кількості підприємств торговельної сфери, які працювали протягом 2012—2018 років (табл. 1), то їх кількість протягом 2012—2015 років неухильно росла і за цей період зростання склало 135 700 підприємств (найбільше зростання мало місце в 2013 році — 91 113 підприємств, а найменше — в 2015 році — лише 1 222 підприємства). З 2016 року ми маємо протилежну тенденції, що спричинено вищезазначеними нами причинами. Як результат, за період 2016—2018 років їх кількість скоротилась на 186 885 підприємств до 742 392 торговельних підприємств по результатах 2018 року, що 51 185 під-

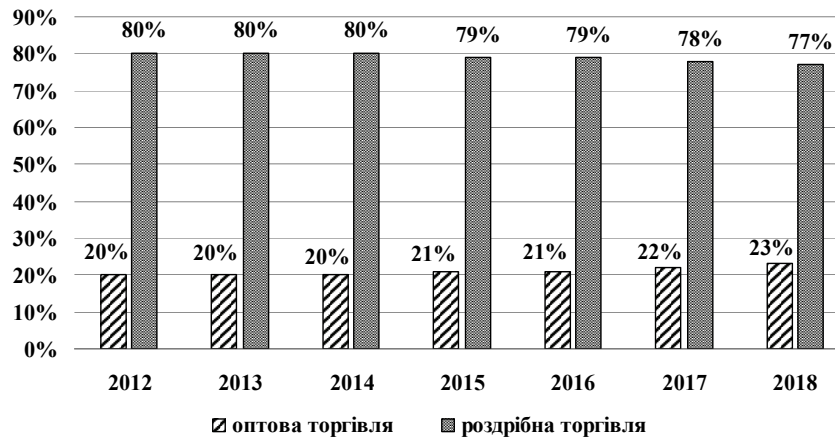

Рис. 2. Структура підприємств торговельної галузі у періоді 2012–2018 роки

приємств нижче ніж було на початок періоду, який нами досліджується.

З таблиці 1 та рисунку 2 також чітко простежуються особливості структури підприємств торгівлі — переважна більшість підприємств саме роздрібною торгівлі, які мають наближення до кінцевого споживача своїх послуг та продукції, і це обов'язково необхідно враховувати при управлінні потенціалом конкурентоспроможності торговельного підприємства. Таке превалювання підприємств роздрібною торгівлі протягом всього періоду, однак, також стало заруч-

ником глобальних змін, які панують в вітчизняній та світовій економіці, і, як результат, простежується чітка тенденція до зменшення підприємств роздрібною торгівлі на користь підприємств оптової торгівлі. На нашу думку, така тенденція буде превалюючою в наступні роки, зважаючи на причини, що були описані нами вище.

Як видно з рисунку 2, частка підприємств оптової торгівлі поступово зростає з 2015 року і за 7 років досліджуваного періоду зросла на 3% — з 20% у 2012 році — до 23% у 2018 році. Причому в останні роки темпи

Таблиця 2. Кількість суб'єктів великого, середнього та малого підприємництва за видами економічної діяльності у 2010–2018 роках, од.

	Роки	Кількість суб'єктів господарювання			
		усього			
		суб'єкти великого підприємництва	суб'єкти середнього підприємництва	суб'єкти малого підприємництва	з них суб'єкти мікропідприємництва
Усього підприємств України	2012	698	20 550	1 578 879	1 510 776
	2013	659	19 210	1 702 201	1 637 180
	2014	497	16 618	1 915 046	1 859 887
	2015	423	15 510	1 958 385	1 910 830
	2016	383	15 113	1 850 034	1 800 736
	2017	399	15 254	1 789 406	1 737 082
	2018	373	14 258	1 672 624	1 623 714
Оптова та роздрібна торгівля, усього	2012	173	4 112	838 790	819 534
	2013	164	3 832	886 662	868 657
	2014	126	3 190	985 378	970 587
	2015	106	2 850	986 108	974 347
	2016	116	2 761	907 536	894 778
	2017	129	2 972	779 702	765 939
	2018	122	2 819	739 451	726 399
оптова торгівля	2012	81	2 718	153 498	143 161
	2013	80	2 531	165 411	155 428
	2014	69	2 006	180 774	172 288
	2015	58	1 803	191 129	183 667
	2016	62	1 716	177 100	169 586
	2017	74	1 904	170 851	162 940
	2018	73	1 875	168 289	160 496
роздрібна торгівля	2012	86	1 053	636 141	628 721
	2013	77	981	667 842	661 285
	2014	53	914	744 239	739 153
	2015	46	824	735 417	732 178
	2016	48	815	673 688	669 545
	2017	47	834	609 093	604 423
	2018	49	943	571 162	565 902

Джерело: побудовано автором на основі [1].

Таблиця 3. Структура підприємств України за розмірами у 2010–2018 роках, %

Показник	Рік	суб'єкти великого підприємництва	суб'єкти середнього підприємництва	суб'єкти малого підприємництва
Вся економіка	2012	0,04	1,28	98,67
	2013	0,04	1,12	98,85
	2014	0,03	0,86	99,11
	2015	0,02	0,79	99,19
	2016	0,02	0,81	99,17
	2017	0,02	0,85	99,13
	2018	0,02	0,85	99,13
Торгівля	2012	0,02	0,49	99,49
	2013	0,02	0,43	99,55
	2014	0,01	0,32	99,66
	2015	0,01	0,29	99,70
	2016	0,01	0,30	99,68
	2017	0,02	0,38	99,60
	2018	0,02	0,38	99,60

Джерело: побудовано автором на основі [1].

Таблиця 4. Оптовий та роздрібний товарооборот підприємств оптової та роздрібної торгівлі у 2012–2018 роках

Показник	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Оптовий товарообіг підприємств оптової торгівлі (юридичних осіб), млрд грн	1 076,6	1 057,8	987,9	1 178,9	1 555,9	1 908,7	2 215,4
Індекс фізичного обсягу оптового товарообігу (у порівнянних цінах) до відповідного періоду попереднього року, %	96,9	97,4	82,1	87,8	104,7	102,8	103,6
Оборот роздрібної торгівлі, млрд грн	767,1	838,3	901,9	1 018,8	1 175,4	815,4	930,7
Індекс фізичного обсягу обороту роздрібної торгівлі (у порівнянних цінах) до відповідного періоду попереднього року, %	114,7	108,6	91,1	79,3	104,3	106,5	106,2
Роздрібний товарообіг підприємств роздрібної торгівлі (юридичних осіб), млрд грн	383,3	409,1	438,3	477,9	555,9	586,3	668,4
Індекс фізичного обсягу роздрібно товарообігу (у порівнянних цінах) до відповідного періоду попереднього року, %	111,6	105,9	90,0	79,0	104,5	106,0	105,8

Джерело: побудовано автором на основі [1].

зростання оптових підприємств стали трохи вищими і менш тривалими. Водночас, незважаючи на таке зростання частки оптових підприємств, їх абсолютна кількість, як і кількість роздрібних підприємств має тенденцію до скорочення. І тут також необхідно виділити таку особливість — тенденція до зменшення обсягу роздрібних підприємств триває 4 роки — з 2015 року, а тенденція до зменшення обсягу оптових підприємств триває 3 роки — з 2016 року.

Нерівномірною є структура підприємств торговельної галузі за розмірами підприємств (табл. 2). Така особливість є характерною не лише для підприємств торгівлі, а й для всієї вітчизняної економіки, що пов'язано з особливостями оподаткування та бажанням власників і менеджерів підприємств оптимізувати рівень податкового навантаження підприємств, підвищити рівень потенціалу їх конкурентоспроможності.

Найбільшого поширення в торговій галузі та вітчизняній економіці загалом набули (табл. 3):

— суб'єкти малого підприємництва — 98–99% від загального обсягу зареєстрованих та працюючих підприємств;

— суб'єкти середнього підприємництва — 1–2% від загального обсягу зареєстрованих та працюючих підприємств;

— суб'єкти великого підприємництва — менше 1% від загального обсягу зареєстрованих та працюючих підприємств.

Слід відмітити, що останнім часом має тенденція до подальшого зростання частки суб'єктів малого підприємництва при зменшенні абсолютної кількості всіх вітчизняних підприємств загалом та підприємств торговельної галузі зокрема. Водночас з самого початку періоду, що досліджується, в торговельній галузі частка суб'єктів малого підприємництва була трохи вищою ніж серед всіх підприємств України, що пов'язано не лише з вищезазначеними причинами, але і з особливостями функціонування та побудови бізнесу власниками торговельних підприємств.

Тепер перейдемо до більш детального дослідження фактичних показників (фінансових, економічних та інших) діяльності вітчизняних торговельних підприємств, а також причин, що на них впливали протягом досліджуваного нами періоду. Протягом періоду, що аналізується (2012–2018 роки), вітчизняна торговельна галузь, як і вся економіка, перебувала під впливом таких основних негативних факторів та чинників:

по-перше, фінансова криза 2013–2014 років (не слід забувати і про кризу 2008–2009 років, що їй передувала), по-друге, агресія з боку Російської Федерації з подальшою окупацією частини території України. Як на-

Таблиця 5. Частка продажу споживчих товарів, які вироблені на території України, через торгову мережу підприємств у 2012–2018 роках, %

Показник	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Усі товари	58,9	57,2	57,8	58,1	55,8	52,3	53,2
Продовольчі товари	86,3	85,5	85,6	85,2	84,8	82,2	81,4
Непродовольчі товари	41,9	39,0	39,5	39,3	35,6	32,6	31,7

Джерело: побудовано автором на основі [1].

Таблиця 6. Структура оптового товарообороту підприємств оптової торгівлі у 2012–2018 роках

Показник	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Оптовий товарооборот, млрд грн	1 093,3	1 074,8	987,9	1 244,2	1 555,9	1 908,7	2 215,4
продовольчі товари	215,2	199,7	194,7	224,3	252,8	314,1	356,1
непродовольчі товари	878,1	875,1	793,2	1 019,9	1 303,1	1 594,6	1 859,3
Питома вага в оптовому товарообороті, %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
продовольчі товари	19,7	18,6	19,7	18,0	16,2	16,5	16,1
непродовольчі товари	80,3	81,4	80,3	82,0	83,8	83,5	83,9
Частка продажу товарів, що вироблені на території України, %	58,9	54,3	48,5	46,9	44,5	43,7	42,0
продовольчі товари	73,7	71,7	71,4	75,2	76,4	76,8	77,2
непродовольчі товари	55,3	50,3	42,9	40,7	38,3	37,2	35,3

Джерело: побудовано автором на основі [1].

слідок, дослідження здійснюється без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях;

по-третє, значне знецінення національної валюти, що мало місце в 2014–2015 роках — майже у 3 рази, при майже не змінному рівні заробітної платні більшості населення України, що спричинило його значне зuboжіння та обмеженість його споживчого попиту, зміну пріоритетів та вподобань при відвідуванні торговельних підприємств;

по-четверте, криза вітчизняної банківської системи та виведення значної кількості вітчизняних банків з ринку (протягом 2014–2018 років Національним банком України було ліквідовано більше половини вітчизняних комерційних банків — понад 87 банків, внаслідок чого: з одного боку, підприємствами торгівлі було втрачено значну частину власних коштів у цих банках, що негативно вплинуло на їх потенційні можливості та ресурси, з іншого боку, відчутна втрата коштів фізичними та юридичними особами, які є споживачами сфери торгівлі, що не компенсується державою через Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, негативно вплинула на їх можливість та призвела до суттєвого зниження рівня їх платоспроможності та переорієнтації їх вподобань);

по-п'яте, суттєве зростання вартості комунальних послуг для населення.

Все вищезазначене знайшло пряме відображення у показниках діяльності вітчизняної торгівлі (табл. 4). Але зважаючи на особливості та відмінності оптової та роздрібною торгівель вищезазначені чинники по-різному впливали на напрями ці напрями торговельної галузі. Так, оптовий товарообіг підприємств оптової торгівлі з початку періоду, що досліджується мав тенденцію до падіння — з 2012 по 2015 рік падіння цього показника склало 88,7 млрд грн. Після цього ми бачимо стрімке зростання даного показника протягом наступних років: за період з 2015 по 2018 рік включно зростання склало 1 227,5 млрд грн, тобто цей показник не лише досяг

рівня початку періоду дослідження, а й більше ніж в 2 рази перевищив його за результатами 2018 року.

Здійснений нами аналіз динаміки товарообігу за сегментами внутрішньої торгівлі України дозволяє стверджувати, що економічна політика вітчизняних підприємств оптової торгівлі значною мірою мала інерційний характер.

Оборот роздрібною торгівлі з початку 2012 по кінець 2016 року мав чітко виражену тенденцію до зростання, при цьому найбільше зростання даного показника відбулось в 2015 та 2016 роках — 116,9 та 156,6 млрд грн відповідно. Загалом же за цей період оборот роздрібною торгівлі склав 408,3 млрд грн. Однак всі зусилля, можливості та переваги цього періоду доволі сильно були знівельовані за 1 рік — у 2017 році падіння цього показника склало 360, млрд грн (причиною стала остання причина, що нами була виділена, адже саме вона спричинила суттєве зниження рівня платоспроможного попиту населення та його зuboжіння, тощо). Частково торговельні підприємства роздрібною торгівлі змогли компенсувати в 2018 році, що дозволило їм збільшити загальний оборот на 115,3 млрд грн.

Роздрібний товарообіг підприємств роздрібною торгівлі за весь період з 2012 по 2018 роки демонстрував стабільну тенденцію до зростання, яке за весь період склало 285,1 млрд грн. Це можливо пояснити саме особливістю цього сегменту, його близькістю до споживача та його першочергових потреб. Водночас, найбільше зростання даного показника відбулось в 2015 та 2018 роках.

Розглянемо більш детально структуру товарів, що продавались підприємствами торговельної галузі. Як видно з таблиці 5, частка товарів, які вироблені на території України, в загальному обороті торгової мережі підприємств у 2012–2018 роках складала понад 50% (найменше значення даного показника було зафіксовано у 2017 році — 52,3%, а найбільше — у 2012 році — 58,9%). Причина такого стану речей стає зрозумілою при розгляді структури цих товарів: понад 80% спожив-

Таблиця 7. Основні показники роздрібної торгівлі у 2012–2018 роках

Рік	Роздрібний товарообіг підприємств (юридичних осіб), млн грн	У тому числі питома вага, %		Індекс фізичного обсягу роздрібного товарообігу підприємств (юридичних осіб) до попереднього року, у порівнянних цінах, %	Наявність об'єктів роздрібної торгівлі підприємств (юридичних осіб) на кінець року, тис. од	У тому числі	
		продовольчих товарів	непродовольчих товарів			магазини	об'єкти торгівлі напів-стаціонарні
2012	405 114,0	40,2	59,8	112,3	62,2	47,2	15,0
2013	433 081,0	41,1	58,9	106,1	59,8	45,5	14,3
2014	438 343,0	41,3	58,7	90,0	49,6	38,6	11,0
2015	487 558,0	41,1	58,9	80,2	49,6	38,5	11,1
2016	555 975,0	41,0	59,0	104,5	49,3	38,4	10,9
2017	586 330,1	39,8	60,2	106,0	39,3	32,7	6,6
2018	668 437,5	38,5	61,5	113,9	39,5	32,9	6,6

Джерело: побудовано автором на основі [1].

чих товарів, які вироблені на території України і проходили через торгову мережу підприємств складали продовольчі товари, що пояснюється такими причинами:

— особливостями вітчизняної економіки, де сільськогосподарська галузь є однією з ключових та пріоритетних;

— значними падінням рівня платоспроможного попиту серед населення, внаслідок чого споживачам віддавалась перевага саме продовольчим товарам з низькою ціною та не завжди високим рівнем їх якості.

Ці причини, особливо остання, яскраво підтверджуються при розгляді динаміки частки непродовольчих товарів, яка протягом всього досліджуваного періоду мала чітко виражену тенденцію до скорочення: є 41,9%

за результатами 2012 року до 31,7% за результатами 2018 року, тобто понад на 10%. Водночас, як зменшення частки продовольчих товарів склало лише 5%.

Під час розгляду загальної структури оптового товарообороту підприємств оптової торгівлі у 2012–2018 роках (табл. 6), а не лише товарів, що вироблені на території України, ми спостерігаємо дещо іншу картину: найбільшою є частка саме непродовольчих товарів і за весь досліджуваний період вона не була нижчою за 80,3%. І хоча вона мала хвилюватись характер, але все одно зростає в періоді і за результатами 2018 року вона склала 83,9%. Слід також звернути увагу на той факт, що після падіння абсолютного значення даного показника у 2014 році, він постійно зростає. Така тен-

Таблиця 8. Фінансові результати до оподаткування підприємств за видами економічної діяльності за 2012–2018 роки

	Роки	Фінансовий результат до оподаткування, млн грн	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
			у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, млн грн	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, млн грн
Усього підприємств України	2012	75 670,2	64,5	248 035,9	35,5	172 365,7
	2013	11 335,7	65,9	209 864,5	34,1	198 528,8
	2014	-564 376,8	66,3	233 624,7	33,7	798 001,5
	2015	-348 471,7	73,7	387 652,3	26,3	736 124,0
	2016	69 887,8	73,4	443 012,1	26,6	373 124,3
	2017	236 952,1	72,8	593 168,2	27,2	356 216,1
	2018	433 177,9	74,3	746 390,1	25,7	313 212,2
Оптова та роздрібна торгівля, усього	2012	9 608,0	66,0	43 877,8	34,0	34 269,8
	2013	-6 047,5	67,2	36 528,5	32,8	42 576,0
	2014	-128 134,8	66,7	34 360,9	33,3	162 495,7
	2015	-80 564,3	76,1	56 898,4	23,9	137 462,7
	2016	7 277,0	75,8	74 418,1	24,2	67 141,1
	2017	39 296,3	75,2	89 285,4	24,8	49 989,1
	2018	88 187,2	77,2	117 627,7	22,8	29 440,5
Оптова торгівля	2012	11 555,6	65,4	36 115,3	34,6	24 559,7
	2013	-2 362,7	66,3	28 754,6	33,7	31 117,3
	2014	-98 494,3	65,4	27 513,1	34,6	126 007,4
	2015	-69 738,1	75,3	41 262,8	24,7	111 000,9
	2016	1 975,7	75,2	53 837,3	24,8	51 861,6
	2017	27 315,9	75,3	64 804,8	24,7	37 488,9
	2018	61 301,3	75,4	46 221,2	24,6	15 080,1
Роздрібна торгівля	2012	-3 218,6	69,1	4 870,2	30,9	8 088,8
	2013	-3 206,2	71,6	5 345,2	28,4	8 551,4
	2014	-21 718,3	73,1	4 029,8	26,9	25 748,1
	2015	-9 003,2	80,4	11 060,7	19,6	20 063,9
	2016	702,1	79,1	13 769,5	20,9	13 067,4
	2017	6 414,1	75,9	16 710,7	24,1	10 296,6
	2018	26 885,9	76,1	20 460,2	23,9	6 425,7

Джерело: побудовано автором на основі [1].

денція, на нашу думку, була спричинена значним знеціненням національної валюти України в 2014 та 2015 роках, а також превалюванням серед непродовольчих товарів, які реалізовувались торговельними підприємствами, імпортою продукції.

Частка продовольчих товарів у структурі оптового товарообороту підприємств оптової торгівлі у 2012—2018 роках мала тенденцію до зниження. За досліджуваний період частка продовольчих товарів зменшилась з 19,7% у 2012 році до 16,1% у 2018 році або на 3,6% за досліджуваний період. Додатковою причиною, окрім вищезазначених, такого стану речей є те, що ціна на непродовольчі товари зростала більш швидкими темпами ніж ціна продовольчі товари.

Що стосується частки продажу товарів, які були вироблені на території України, в структурі оптового товарообороту підприємств оптової торгівлі, то тут зберігається тенденція, яка була нами виявлена та висвітлена за результатами розгляду загальних даних щодо продажу споживчих товарів, які вироблені на території України, через торгову мережу підприємств, які представлені в таблиці 6.

Досліджуючи основні показники діяльності підприємств роздрібною торгівлі у 2012—2018 роках (табл. 7), ми бачимо стійку тенденцію до зростання роздрібного товарообігу підприємств — за досліджуваний нами період зростання склало 263,3 млрд грн. Водночас протягом періоду мало місце не пропорційне зростання даного показника: найбільше зростання роздрібного товарообігу підприємств мало місце у 2016 та 2018 роках — 68,3 та 82,1 млрд грн, найменше зростання мало місце у 2013 році — всього 5,2 млрд грн.

Причиною таких низьких темпів зростання цього показника в 2013 році було посилення негативних чинників в вітчизняній політиці та економіці. Зазначені чинники суттєво посилились в 2014 році. Що призвело до політичної та економічної кризи в країні, водночас, негативний вплив цих криз було нівельовано знеціненням національної валюти України, яке лише в 2014 році склало 97%, саме за рахунок цього відбувалось і зростання роздрібного товарообігу підприємств в 2015 та 2016 роках (в 2015 році знецінення гривні склало 50%, в 2016 — 14%). У 2017 та 2018 роках курс національної валюти не мав таких значних коливань, тому серед основних причин зростання роздрібного товарообігу підприємств стало часткове відновлення купівельної спроможності населення України.

Тепер зупинимось більш детально на фінансових показниках діяльності торговельних підприємств. Фінансовий результат вітчизняних підприємств (табл. 8) є одним із тих показників, який найбільш чутливо реагує на всілякі негаразди та кризові явища в економіці країни. Ми зазначали, 2014 та 2015 роки були найскладнішими за весь досліджуваний період, як наслідок, загальний фінансовий результат вітчизняних підприємств, а також підприємств торгової галузі був від'ємним (збиток підприємств торгової галузі був одним з найбільших і складав майже 20% загального збитку вітчизняних підприємств), що негативно впливало і на їх потенціал конкурентоспроможності.

Водночас найбільш збитковим виявився 2014 рік, коли в країні панувала політична та економічна криза, а також розпочалася російська військова агресія:

— загальний збиток всіх вітчизняних підприємств у 2014 році склав 564,3 млрд грн, у 2015 році — 348,5 млрд грн;

— загальний збиток всіх підприємств торговельної галузі у 2014 році склав 120,2 млрд грн, у 2015 році — 78,7 млрд грн.

Саме в ці періоди і відбулось зростання кількості збиткових підприємств у торговельній галузі. В економіці України протягом всього періоду мала місце стійка тенденція до зменшення кількості збиткових підприємств: у 2012 році вони складали 35,5% загальної кількості підприємств, у 2018 році їх частка зменшилась на 9,8% до 25,7%.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Здійснений нами аналіз стану та тенденцій розвитку потенціалу конкурентоспроможності торговельних підприємств України дозволив виявити загалом позитивну динаміку та тенденції щодо подальшого розвитку торговельної галузі України та потенціалу конкурентоспроможності торговельних підприємств. Серед основних чинників, які впливали і будуть впливати на стан потенціалу та конкурентоспроможності торговельної галузі України загалом та безпосередньо торговельних підприємств слід виділити такі як кризові явища в глобальній та вітчизняній економіках, подальше посилення конкурентної боротьби, високий рівень конкуренції та зростаючий конкурентний тиск, зниження рівня життя населення та купівельної спроможності та інше.

Література:

1. Матеріали Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>

References:

1. State Statistics Service of Ukraine (2019), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 30 Aug 2019).
Стаття надійшла до редакції 18.09.2019 р.

www.economy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Видання включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІКИ

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73